

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสื่อความหมายเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพในพืชน์ไทย

Factors Effecting on the Communications of Wetland and Eastern Sarus Crane Conservation

ปิยะพงษ์ ชินเดช (Piyapong Chindate)* ดร.ปิยะกาญจน์ เทียธิทรัพย์ (Dr.Piyakarn Teartisup)**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ข่าวสารและสื่อสารข้อมูลเรื่องพื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพในพืชน์ไทยของชุมชน โดยทำการสอบถามครัวเรือน โดยรอบพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีการปล่อยนกอพยพในพืชน์ไทย ณ พื้นที่ชุ่มน้ำเขตห้ามล่าสัตว์ป่าอ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 300 ครัวเรือน พบว่าการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อบุคคล เช่น ผ่านผู้นำชุมชนมีอิทธิพลต่อการรับรู้ข่าวสารเรื่องพื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพในพืชน์ไทยของชุมชนมากที่สุด ส่วนการรับรู้จะผันแปรไปตามลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา ตำแหน่งในชุมชน รายได้ ช่องทางการรับรู้ข่าวสารและการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ผู้วิจัยจึงนำเสนอรูปแบบของการสื่อความหมายถ่ายทอดข่าวสารเรื่องพื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพในพืชน์ไทยที่สอดคล้องกับชุมชนท้องถิ่น โดยการใช้สื่อแบบผสมผสานคือ ผ่านสื่อบุคคล อาทิ ผู้นำชุมชน และผ่านสื่อเฉพาะกิจอื่น อาทิ สื่อสิ่งพิมพ์ ในรูปแบบเอกสารและป้ายประชาสัมพันธ์

ABSTRACT

The purpose of this study was to investigate the factors related with the communication about wetlands and Eastern Sarus Crane and interpretive analysis that is appropriate to the local community. Interviewing questionnaires of household representatives from local communities around Huai Jorakae Mak reservoir non-hunting areas in Muang district, Buriram Province, the study used 300 total respondents. Descriptive and inferential statistics were used analysed the data. The research found that the local community has realized information through personal media, local leaders. The realized information will vary based on personal factors: gender, age, education, community position, income, perception and participation. The proposed present communication pattern about wetlands and Eastern Sarus Crane local community using the integrated Media; personal media and printing media such as local leaders with Advertising boards, Press Release.

คำสำคัญ: การสื่อความหมาย พื้นที่ชุ่มน้ำ นกอพยพในพืชน์ไทย

Keywords: Communication, Wetland, Eastern Sarus Crane

* นักศึกษา หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเมืองน่าอยู่และสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

บทนำ

พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นระบบนิเวศที่มีบทบาทหน้าที่ตลอดจนคุณค่าและความสำคัญต่อวิถีชีวิตทั้งของมนุษย์ พืช และ สัตว์ ทั้งทางนิเวศวิทยา เศรษฐกิจและสังคม ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ พื้นที่ชุ่มน้ำมี ทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถเข้าไปเก็บเกี่ยวมาใช้ประโยชน์ได้มากมายหลายชนิด ซึ่งส่วนเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อชีวิตประจำวัน ความเป็นอยู่ของประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบพื้นที่ชุ่มน้ำ และมีความสำคัญต่อสภาพ เศรษฐกิจสังคมโดยรวมของชาติ ปัจจุบันพื้นที่ชุ่มน้ำถูกคุกคาม ทั้งจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน และภัยธรรมชาติ (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2552 และสันสนีย์, 2553) สำหรับพื้นที่ชุ่มน้ำเขตห้ามล่าสัตว์ป่าอ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นแหล่งน้ำดิบ สำหรับการผลิตน้ำประปาให้กับชุมชนเมือง และน้ำเพื่อการชลประทาน และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 ยังเป็นสถานที่ปล่อยนก กระเรียนพันธุ์ไทยจากกรงเพาะเลี้ยงโดยองค์การสวนสัตว์กึ่งผู้ธรรมชาติ (นุชจรี และคณะ, 2557) ปัจจุบันปล่อยไปแล้ว มีไม่ต่ำกว่า 80 ตัว (องค์การสวนสัตว์, 2560) ซึ่งนกกระเรียนที่ปล่อยไปนั้น มีถิ่นอาศัย หากิน ทำรังวางไข่ในพื้นที่ชุ่มน้ำ ที่เป็นของรัฐ และพื้นที่นาข้าวของเกษตรกร

ที่ผ่านมาพบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องพื้นที่ชุ่มน้ำและนกกระเรียนพันธุ์ไทยยังอยู่ในวงจำกัด ดังนั้น จึงอาจเกิดความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์พื้นที่ ในกรณีที่นกกระเรียนเข้าไปอาศัย หรือแม้กระทั่งภัยคุกคามที่จะเกิดกับนก กระเรียนพันธุ์ไทยเอง เนื่องจากเป็นสัตว์ป่าสงวน ตามพรบ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ที่หายไปจาก ธรรมชาติมากกว่า 50 ปี ซึ่งอาจทำให้ประชาชนทั่วไปไม่รู้จักรู้จักและไม่คุ้นชินพฤติกรรมของนกกระเรียนพันธุ์ไทย และที่สำคัญอย่างยิ่ง นกกระเรียนพันธุ์ไทยจะอยู่ในพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่า พื้นที่ชุ่มน้ำของ ชุมชนที่นกกระเรียนพันธุ์ไทยอาศัยอยู่ มีคุณค่าและความสำคัญยิ่งขึ้น ประชาชนสามารถเก็บเกี่ยวทรัพยากรในพื้นที่ชุ่มน้ำนั้น อย่างไรสิ่งบนเปื้อน (องค์การสวนสัตว์, 2561)

ดังนั้น ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องเหมาะสมกับผู้รับสาร ย่อมเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ต่อการดูแลรักษา พื้นที่ชุ่มน้ำและนกกระเรียนพันธุ์ไทย การสื่อสารเป็นเรื่องของการใช้สื่อเพื่อเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะคติ จิตสำนึก พฤติกรรมที่เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมของประชาชน (กาญจนา, 2556) ผลการศึกษารูปแบบการสื่อความหมายที่เหมาะสมเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกกระเรียนพันธุ์ไทย จะเป็นการสนับสนุนในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ อย่างบูรณาการ และการคงอยู่ของนกกระเรียนพันธุ์ไทยในธรรมชาติ

วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ข่าวสารสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำและนกกระเรียนพันธุ์ไทยของ ชุมชนท้องถิ่น

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย มาจากประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบพื้นที่ชุ่มน้ำเขตห้ามล่าสัตว์ป่าอ่างเก็บ น้ำห้วยจรเข้มาก จังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างที่คำนวณขนาดตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1973) และพิจารณา จากจำนวนประชากรที่มีความแน่นอน (ธานินทร์, 2560) ที่ความเชื่อมั่น 0.05 ได้ทั้งหมด 300 ตัวอย่าง จาก 1,500 ครัวเรือน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม ที่ทดสอบความเที่ยงตรง ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาโดยอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหิดล แบบสอบถามมีทั้งหมด 6 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม 2) การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร 3) การเข้าร่วมกิจกรรม 4) การสื่อสารเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพพันธุ์ไทยของชุมชนท้องถิ่น 5) ความรู้ความเข้าใจ 6) ความต้องการรับข้อมูลข่าวสารและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทางประชากร สังคม เศรษฐกิจ การรับรู้ข่าวสาร การเข้าร่วมกิจกรรม การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การเข้าร่วมกิจกรรม การสื่อสารเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพพันธุ์ไทยของชุมชนท้องถิ่น ความรู้ความเข้าใจ และความต้องการรับข้อมูลข่าวสาร ใช้สถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้ t-test และ Oneway ANOVA ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพพันธุ์ไทยของชุมชนท้องถิ่น

ผลการศึกษา

1. ลักษณะด้านประชากร สังคม และเศรษฐกิจระดับครัวเรือน

พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 61.3) มีอายุระหว่าง 53-60 ปี (ร้อยละ 33.7) อายุเฉลี่ย 47 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 55.0) ทำนาปี (ร้อยละ 45.7) มีบ้านเรือนและพื้นที่เกษตรอยู่ห่างจากอ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก ประมาณ 1 กิโลเมตร (ร้อยละ 55.7) ระยะทางเฉลี่ย 2.50 กิโลเมตร และมีภูมิทัศน์เดิมอยู่ในชุมชน (ร้อยละ 86.7) มีและส่วนใหญ่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใด ๆ ในชุมชน (ร้อยละ 85.7) แต่มีสถานภาพเป็นหัวหน้าครอบครัว (ร้อยละ 46) และมีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนอยู่ที่ประมาณ 7,859 บาทต่อเดือน

2. ด้านรูปแบบการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพพันธุ์ไทยอยู่ในระดับต่ำมาก (ค่าเฉลี่ยรวม เท่ากับ 1.34) มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคลมากที่สุด คือ ผู้นำท้องถิ่น ญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้าน สมาชิกในครอบครัว และเจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าฯ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.55) และพบว่า มีการรับรู้ 1-3 ครั้งต่อปี ส่วนและเนื้อหาด้านการจัดงานปล่อนนกอพยพพันธุ์ไทยเป็นข่าวสารที่ได้รับมากที่สุด รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รูปแบบการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

N = 300

รูปแบบการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับของรูปแบบการรับรู้
การรับรู้จากสื่อบุคคล	1.55	0.67	ต่ำ
การรับรู้จากสื่อมวลชน	1.27	0.57	ต่ำมาก
การรับรู้จากสื่อเฉพาะกิจ	1.31	0.51	ต่ำมาก
การรับรู้จากสื่อพื้นบ้าน	1.08	0.26	ต่ำมาก
การเปิดรับเฉลี่ยรวม	1.34	0.45	ต่ำมาก

หมายเหตุ: ระดับของรูปแบบการรับรู้ 1-1.49 = ต่ำมาก; 1.50-2.49 = ต่ำ; 2.50-3.49 = ปานกลาง; 3.50-4.49 = สูง; 4.50-5.00 = สูงมาก

3. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพในประเทศไทย

พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพในประเทศไทย ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.54) และพบว่าส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจด้านพื้นที่ชุ่มน้ำ เรื่องอ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มากเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่ามากที่สุด รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพในประเทศไทย

N = 300

ความรู้ความเข้าใจ	ค่าเฉลี่ย)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความรู้ความเข้าใจ
ความรู้ความเข้าใจด้านพื้นที่ชุ่มน้ำ	2.60	0.33	ปานกลาง
ความรู้ความเข้าใจด้านอ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก	2.47	0.29	ปานกลาง
ความรู้ความเข้าใจด้านนกอพยพในประเทศไทย	2.52	0.42	ปานกลาง
ความรู้ความเข้าใจเฉลี่ยรวม	2.54	0.26	ปานกลาง

หมายเหตุ: ระดับของความรู้ความเข้าใจ 1-1.49 = ต่ำมาก; 1.50-2.49 = ต่ำ; 2.50-3.49 = ปานกลาง; 3.50-4.49 = สูง; 4.50-5.00 = สูงมาก

4. การสื่อสารเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพของชุมชนท้องถิ่น

พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีการสื่อสารหรือการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพในประเทศไทยอยู่ในระดับต่ำมาก (ค่าเฉลี่ยรวม เท่ากับ 1.19) แต่มีการสื่อสารถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร ไปยังบุคคลมากที่สุด ตั้งแต่ในระดับญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้าน ผู้นำท้องถิ่น สมาชิกในครอบครัว เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่า และเจ้าหน้าที่สวนสัตว์ (แผนงานอนุรักษ์นกอพยพในประเทศไทย) ตามลำดับ โดยพบว่า มีการสื่อสาร 1-3 ครั้งต่อปี และเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดงานปล่อยนกอพยพในประเทศไทย เป็นข่าวสารที่กลุ่มตัวอย่างสื่อสารกันมากที่สุด รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การสื่อสารเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพของชุมชนท้องถิ่น

N = 300

การสื่อสารข้อมูล	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการสื่อสาร
การสื่อสารข้อมูลคู่บุคคล	1.37	0.56	ต่ำมาก
การสื่อสารข้อมูลรูปแบบสารสนเทศ	1.07	0.23	ต่ำมาก
การสื่อสารข้อมูลสู่วัฒนธรรมท้องถิ่น	1.03	0.12	ต่ำมาก
การสื่อสารข้อมูลเฉลี่ยรวม	1.19	0.31	ต่ำมาก

หมายเหตุ: ระดับของการสื่อสาร 1-1.49 = ต่ำมาก; 1.50-2.49 = ต่ำ; 2.50-3.49 = ปานกลาง; 3.50-4.49 = สูง; 4.50-5.00 = สูงมาก

5. ความต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสื่อที่เหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่น

พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ส่วนใหญ่ มีความต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพในประเทศไทยในระดับต่ำมาก (ค่าเฉลี่ยรวม เท่ากับ 1.71) โดยมีความเห็นว่าสื่อบุคคลนั้นเป็นสื่อที่มีความเหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด และสื่อที่มีความเหมาะสมอันดับรองลงมา คือสื่อเฉพาะกิจ ประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ (ป้ายประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้านและปฏิทินแขวนผนัง ตามลำดับ) และพบว่าควรมีความถี่ของการสื่อสาร 1-3 ครั้งต่อปี รวมถึงควรมีเนื้อหา

ข่าวสารเกี่ยวกับกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำและนกกระเรียนพันธุ์ไทย เป็นข่าวสารที่ต้องการรับรู้มากที่สุด รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสื่อที่เหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่น N=300

ความต้องการรับรู้ข้อมูล	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความต้องการรับรู้
ความต้องการรับรู้ผ่านสื่อบุคคล	2.16	0.93	ต่ำ
ความต้องการรับรู้ผ่านสื่อมวลชน	1.66	0.86	ต่ำ
ความต้องการรับรู้ผ่านสื่อเฉพาะกิจ	1.56	0.53	ต่ำ
ความต้องการรับรู้ผ่านสื่อท้องถิ่น	1.41	0.51	ต่ำมาก
ความต้องการรับรู้เฉลี่ยรวม	1.71	0.60	ต่ำ

หมายเหตุ: ระดับของความต้องการรับรู้ 1-1.49 = ต่ำมาก; 1.50-2.49 = ต่ำ; 2.50-3.49 = ปานกลาง; 3.50-4.49 = สูง; 4.50-5.00 = สูงมาก

6. ความต้องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกกระเรียนพันธุ์ไทย

พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกกระเรียนพันธุ์ไทยในระดับปานกลาง (ค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.26) โดยต้องการมีส่วนร่วมในด้านการรับรู้และช่วยเหลือพื้นที่ชุ่มน้ำและนกกระเรียนพันธุ์ไทย มากที่สุด และมีความยินยอมให้ใช้พื้นที่ของตนเป็นแหล่งอาศัยของนกกระเรียนพันธุ์ไทย เป็นอันดับรองลงมา แต่ต้องการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้อยที่สุด รายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ความต้องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกกระเรียนพันธุ์ไทย N=300

ความต้องการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความต้องการมีส่วนร่วม
ความต้องการมีส่วนร่วมในการรับรู้และช่วยเหลือ	2.54	0.76	สูง
ความต้องการมีส่วนร่วมในการแสดงความเห็น	2.28	0.87	ปานกลาง
ความต้องการมีส่วนร่วมในการร่วมวางแผน	2.01	0.89	ปานกลาง
ความต้องการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ	1.86	0.88	ปานกลาง
ความต้องการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	2.43	0.83	สูง
ความต้องการมีส่วนร่วมที่จะยินยอมให้ใช้พื้นที่ของตนเป็นแหล่งอาศัยของนกกระเรียนพันธุ์ไทย	2.44	0.79	สูง
ความต้องการมีส่วนร่วมเฉลี่ยภาพรวม	0.26	0.62	ปานกลาง

หมายเหตุ: ระดับของความต้องการมีส่วนร่วม 1-1.49 = ต่ำมาก; 1.50-2.49 = ต่ำ; 2.50-3.49 = ปานกลาง; 3.50-4.49 = สูง; 4.50-5.00 = สูงมาก

7. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้และสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกกระเรียนพันธุ์ไทยของชุมชนท้องถิ่น

พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้และสื่อสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกกระเรียนพันธุ์ไทยของชุมชนท้องถิ่นของชุมชนท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา ตำแหน่งในชุมชน รายได้

การรับรู้ข่าวสาร และการเข้าร่วมกิจกรรม สำหรับปัจจัย ด้านอาชีพ ระยะห่างของที่อยู่กับอ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก ภูมิลำเนา สถานภาพ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มเพศชายมีการรับรู้และสื่อสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอกระเรียนพันธุ์ไทยมากกว่าเพศหญิง

กลุ่มที่มีอายุ 18-24 ปี มีการรับรู้และสื่อสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอกระเรียนพันธุ์ไทยมากที่สุด

ส่วนกลุ่มที่มีอายุ 32-38 ปี มีการสื่อสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอกระเรียนพันธุ์ไทย มากกว่ากลุ่มที่มีอายุ 53-60 ปี

กลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีการรับรู้และสื่อสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอกระเรียนพันธุ์ไทย มากกว่ากลุ่มที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา

กลุ่มที่เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล มีการรับรู้และสื่อสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอกระเรียนพันธุ์ไทยมากกว่ากลุ่มที่ไม่มีตำแหน่งใด ๆ

กลุ่มเป็นผู้นำหมู่บ้านมีการรับรู้และสื่อสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอกระเรียนพันธุ์ไทยมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีตำแหน่งใด ๆ

กลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน มากกว่า 50,000 บาท มีการรับรู้และสื่อสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอกระเรียนพันธุ์ไทยมากกว่ากลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน ไม่เกิน 9,000 บาท

กลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน ระหว่าง 9,000-15,000 บาท มีการรับรู้และสื่อสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอกระเรียนพันธุ์ไทยมากกว่ากลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน ไม่เกิน 9,000 บาท

ปัจจัยด้านการรับรู้และการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า กลุ่มที่เคยรับรู้ข้อมูลข่าวสารมีการสื่อสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอกระเรียนพันธุ์ไทยมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และกลุ่มที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมมีการสื่อสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอกระเรียนพันธุ์ไทยมากกว่ากลุ่มที่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รายละเอียดดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้และสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอกระเรียนพันธุ์ไทยของชุมชนท้องถิ่น

ปัจจัยส่วนบุคคล	ด้านประชากร และสังคม	การรับรู้และสื่อสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอกระเรียนพันธุ์ไทยของชุมชนท้องถิ่น			
		ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t	P
1. เพศ	ชาย	1.24	0.36	1.91	0.06*
	หญิง	1.16	0.27		
2. ภูมิลำเนา	เกิดที่นี่	1.19	0.31	-0.10	0.92
	ย้ายมาจากที่อื่น	1.20	0.33		
3. การรับรู้ข่าวสาร	ได้รับ	1.22	0.33	-10.32	0.00*
	ไม่ได้รับ	1.01	0.02		
4. การเข้าร่วมกิจกรรม	เคยเข้าร่วม	1.38	0.45	-5.91	0.00*
	ไม่เคยเข้าร่วม	1.10	0.15		

หมายเหตุ: *ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 7 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้และสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพในพื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพเรียนพันธุ์ไทยของชุมชนท้องถิ่น

ปัจจัยส่วนบุคคล ด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม	การรับรู้และสื่อสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพเรียนพันธุ์ไทยของชุมชนท้องถิ่น			
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	F	P
	1. อายุ	46.56	10.86	4.65
2. การศึกษา	2.03	1.43	4.80	0.00*
3. อาชีพ	3.76	2.98	1.38	0.22
4. ระยะห่างของที่อยู่กับอ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก	2.49	2.05	1.47	0.23
5. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน	43.52	14.40	2.98	0.01*
6. ตำแหน่งในชุมชน	0.63	1.76	10.56	0.00*
7. สถานภาพ	1.75	0.78	0.78	0.46
8. รายได้	7859.00	10982.62	7.63	0.00*

หมายเหตุ: *ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาดังกล่าว ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้และสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพเรียนพันธุ์ไทยของชุมชนท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ปัจจัยด้านเพศ อายุ การศึกษา ตำแหน่งในชุมชน รายได้ และปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและด้านการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพเรียนพันธุ์ไทย สำหรับปัจจัยด้านอาชีพ ระยะห่างของที่อยู่กับอ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก ภูมิฐานะ สถานภาพ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากการศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนท้องถิ่นบริเวณโดยรอบพื้นที่ชุ่มน้ำเขตก้ามลำสัตว์ป่าอ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นหนึ่งในพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีการปลดปล่อยนกอพยพเรียนพันธุ์ไทยถิ่นสู่ธรรมชาติของประเทศไทย เป็นกลุ่มที่มีการรับรู้และเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพเรียนพันธุ์ไทย อยู่ในระดับต่ำมาก แต่เป็นกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพเรียนพันธุ์ไทย อยู่ในระดับปานกลาง อันเนื่องมาจากประชาชนในชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินและการทำมาหากินใกล้เคียงกับเขตพื้นที่อนุรักษ์ที่มีกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์พื้นที่และข้อห้ามในการล่าสัตว์ป่าที่ชุมชนยอมรับและปฏิบัติร่วมกันมา โดยประชาชนในชุมชนท้องถิ่นมีการรับรู้ข่าวสารที่เกี่ยวข้องผ่านสื่อบุคคลมากที่สุด คือผู้นำท้องถิ่น สอดคล้องกับผลการศึกษาดังกล่าวที่มีผลต่อการรับรู้และสื่อสาร พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ดำรงตำแหน่งผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีการศึกษาและมีรายได้สูง มีการรับรู้และสื่อสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพเรียนพันธุ์ไทยมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ทะนงศักดิ์ และพิชญ์ทิพา (2558) พบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทในด้านการป้องกันและมีความต้องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในด้านการสื่อสารถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับ

การอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพในประเทศไทยของชุมชนท้องถิ่นมีภาพรวมอยู่ในระดับต่ำมาก และประชาชนส่วนใหญ่มีความต้องการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพในประเทศไทยอยู่ในระดับต่ำ รวมถึงต้องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพในประเทศไทยอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าประชาชนในชุมชนท้องถิ่นมีลักษณะการมีส่วนร่วมเป็นผู้รับสารแบบฝ่ายตั้งรับเพียงอย่างเดียว (Passive Audience) อาจเนื่องมาจากการที่ยังไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านคุณค่าความสำคัญและรับผลประโยชน์จากการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพในประเทศไทยที่เป็นรูปธรรมมากนัก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อนาวิน (2555) พบว่า ชุมชนท้องถิ่นรอบพื้นที่ปล่องนกอพยพในประเทศไทยยังได้รับผลกระทบเชิงบวกจากการอนุรักษ์นกอพยพในประเทศไทยเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต่อโอกาสในการสร้างรายได้ของครัวเรือนด้านการค้าขาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ

ข้อเสนอแนะ

ในการนี้หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการปรับกลยุทธ์ในการสื่อความหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพในประเทศไทย ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น กล่าวคือ ควรมีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น ด้วยการพัฒนาสื่อประเภทบุคคลและสื่อเฉพาะกิจ ซึ่งเป็นสื่อขนาดเล็ก สามารถเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้มากกว่าสื่อมวลชน รวมทั้งการสื่อสารด้วยสื่อมวลชนสามารถจะสร้างความรู้และความตระหนักได้ แต่ทว่ามักจะต้องเป็นสื่อบุคคลที่กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมได้ (กาญจนา, 2556) รวมถึงควรมีการใช้สื่อแบบผสมผสาน ระหว่างสื่อประเภทบุคคล อาทิ ผู้นำชุมชน และสื่อเฉพาะกิจประเภทสิ่งพิมพ์ อาทิ รูปแบบเอกสารและป้ายประชาสัมพันธ์ อันเป็นสื่อที่ชุมชนท้องถิ่นต้องการ รวมถึงการส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครในหมู่บ้านขึ้นเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในรูปแบบเครือข่ายการสื่อสาร ผ่านการจัดกิจกรรมบรรยายหรือการอบรมขึ้นภายในชุมชนท้องถิ่น ให้ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกอพยพในประเทศไทย ภาครัฐควรสนับสนุนการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมเพื่อเป็นแนวทางไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกร (ทำนา) ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการใช้ประโยชน์พื้นที่บริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำในการประกอบอาชีพ มีโอกาสพบเห็นนกอพยพในประเทศไทยมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ เพราะเมื่อเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้นเท่าไรก็จะส่งผลให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นเท่านั้น (ศศิพันธ์ และคณะ, 2560) นอกจากนี้ควรมีการพัฒนาช่องทางการสื่อสารโดยตรงระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มโอกาสทางการรับรู้และสื่อสารกับประชาชนในชุมชนท้องถิ่นที่มีข้อจำกัดในการรับสื่อจากสื่อมวลชน สื่อสารสนเทศ และสื่อสังคมออนไลน์

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณโครงการอนุรักษ์ถิ่นอาศัยของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่มีความสำคัญระดับโลกในพื้นที่ภาคการผลิต องค์การสวนสัตว์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ที่สนับสนุนงบประมาณในการศึกษาภาคสนาม

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสาร-สิ่งแวดลอม. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์; 2556. 368.

ทะนงศักดิ์ บัดสินธุ์ และพิชญ์ทิพา สุวรรณศรี. บทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดลอม กรณีศึกษา อำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี. วารสาร ว.มรม. (มนุษยศาสตร์และสิ่งแวดลอม); 2558. ปีที่ 9 ฉบับที่ 2: พฤษภาคม-สิงหาคม 2558. หน้า 147-156.

ธานีพันธ์ ศิลป์จารุ. การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ: เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์; 2560.

- นุชจรี พิษคุณ, ปิยะกาญจน์ เทียชิตทรัพย์ และบริพัตร ศิริอรุณรัตน์. การพัฒนาแบบจำลองเชิงพื้นที่ เพื่อประเมินถิ่นที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับประชากรนกกระเรียนพันธุ์ไทย. วารสารสัตว์ป่าเมืองไทย; 2557. ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2557. หน้า 82-94.
- ศันันท์ สุกกิจอุดมการณ์, บัณฑิตี ประสมสินธ์ และธนาภรณ์ อธิปัญญากุล. การมีส่วนร่วมด้านการจัดการน้ำของเกษตรกรชาวไร่อ้อยในตำบลบ้านแก้ง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษา ระดับชาติและนานาชาติ 2560 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2560. หน้า 1245-1255.
- สันสนีย์ ชูแวง. บรรณาธิการ. ธรรมชาติสรรพสิ่งศาลาาพื้นที่ชุ่มน้ำ 3. นครปฐม. มหาวิทยาลัยมหิดล; 2553.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สรุปชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามของประเทศไทย: สัตว์มีกระดูกสันหลัง. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: กระทรวง; 2560. หน้า 112.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.เอกสาร ฐวไว้ชื่อว่า พื้นที่ชุ่มน้ำ 2 กุมภาพันธ์ วันพื้นที่ชุ่มน้ำโลก. กรุงเทพฯ : สำนักงาน; 2552. หน้า 12.
- องค์การสวนสัตว์. สรุปผลการดำเนินงานไตรมาสที่ 4/2560 โครงการอนุรักษ์ถิ่นอาศัยของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่มีความสำคัญระดับโลกในพื้นที่ภาคการผลิต แผนงานอนุรักษ์นกกระเรียนพันธุ์ไทย; 2560.
- องค์การสวนสัตว์. รายงานฉบับสุดท้าย (Interim report) โครงการศึกษาสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลพื้นที่ชุ่มน้ำเขตห้ามล่าสัตว์ป่าอ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก จังหวัดบุรีรัมย์; 2561.
- อนาวิน สุวรรณะ. การอนุรักษ์นกกระเรียนพันธุ์ไทยโดยชุมชน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์.วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต.นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล; 2555.
- BirdLife International. Antigone. The IUCN Red List of Threatened Species2016:e.T22692064A93335364; 2016.
<http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.20163.RLTS.T22692064A93335364.en>.Downloaded on 05 April 2017.
- WWF. Living Planet Report 2016.Risk and resilience in a new era. WWF International, Gland, Switzerland; 2016.
- Yamane, T. Statistics: An Introductory Analysis. Harper International Edition, Tokyo; 1973.
- YAV NET. Sarus Crane (*Grus antigone*) food selection and disturbance events in Anlung Pring Management and Conservation Area for Sarus Crane and Other Birds in Kampong Trach district, Kampot Province. [Thesis Master of Science in biodiversity Conservation] Phnom Penh. Royal University of Phnom Penh; 2014.